

Стотици русенци се вдигнаха на протест, за да запазят своето и на децата си здраве. СНИМКИ: АРХИВ

РОСЕН МОЛЛОВ

28 септември 1987 г. 6 жени от Русе преодоляват страха от репресии и събират свои приятели и колеги на протест срещу хлорното обгазяване на града от завод на румънския бряг.

На този ден се проведе първата протестна демонстрация на жени и майки срещу бездушното на тоталитарната власт. Над 600 русенци изявили желанието си да се борят срещу хлора. Те вече са готови да застанат с имената, адресите и телефоните си. Задавени от хлорната пелена, хората в дунавския град вече дори не се страхуват от милицията. Неслучайно 4 години по-късно - през 1991-а, в Русе е учредена и „Екогласност“.

В края на септември 1987-а

хората излизат на улиците, „за да си поискат въздух“

Дотогава в Русе властта страхът. Майките се страхуват да излязат на улицата, страхуват се от властта, а не за живота на детето и мъжа си, тревени от хлора. Сегашните поколения българи не разбират как този страх е надвивал другия страх, че можеш да загубиш близкия си човек. Съвременниците в онези времена знаят обаче добре истината.

Първата протестна демонстрация бе подготвена в базата на „Паркстрой“ до т.нар. американско пазарче в Русе. В онези години в България имаше една партия - „БКП, която като майка се грижи за хората“. Тя вече е дала благословията си за завод „Верахим“ в Гюргево. Затова нейните функционери смятат, че всичко, което е добро за съседите от Румъния, е добро и за русенци. Стига се и до курioзи - членът на БКП Чудомир Александров излиза на балкона на партийния дом в Русе по време на обгазяване и казва: „Няма нищо! Няма такова нещо!“

И хората се свиват уплашени. На русенци бе

Как през 1987-а Русе се бореше за въздух

- Първият протест срещу хлорното обгазяване от завод в Гюргево е организиран преди 30 г. от 6 жени, които работят в „Паркстрой“
- Според очевидци участниците били 600-700 души, тогавашните управляващи обаче твърдят за МИТИНГ от около 50 човека

внушено, че има кой да мисли за това кое трябва и кое не трябва да се казва. Затова в града се чудят как направиха онзи протест - от него тръгна и промяната в цяла България след решението за създаване на Комитет за спасението на Русе.

На 28 септември русенци са в един общ блок - без политически лидери и водачи

Те са просто майки и бащи на децата си. Краката им омекват, подкосяват се - в крайна сметка те са обикновени хора. Не знаят какво ще се случи, какво ги очаква - всичко е за първи път. Нещата се движат импровизирано, крачка по крачка. Първо е определена датата за демонстрацията. В последния момент обаче за нея научават и партийни другари. Ужасени, те нареждат да се затворят всички заводи и работниците да останат вътре. Това е заповядано на партийните секретари на предприятията към 13 ч на 28 септември.

Организаторите на протеста са подготвили групи. Важно е да се получи първото ядро, да има хора, а по-късно към тях се прикрепят и други. Въпреки наредбата за затваряне на хората в предприятията много русенци вече знаят за протеста. По порталите на заводите се задава въпросът кой го организира, тъй като в тези години българинът е свикнал някой да го води органи-

зирано, където и да е. Телефонистки обаче решават за излъжат и казват на питащите, че организатор са профсъюзите. Това успокоява русенци. „Щом са профсъюзите - няма страшно, ще дойдем“, решават хората. Затова пък

управляващите са напълно объркани - не могат да разберат кой е организирал демонстрацията

Така или иначе до 14 ч е подготвена организацията с плакати за митинга. Една част са скрити под брезент на ремарке при косачките за градините.

„Връщаха ни, но ние отидохме до центъра, крещяхме: Стига са ни държали под робство“, спомнят си и днес участниците в демонстрацията.

В 14 ч пристигат плакатите. Демонстрантите ги изваждат, вдигат ги и тръгват напред. Идват първо групите на „Паркстрой“, след това отвсякъде започват да се стичат на централния площад русенци от 17 улици.

Участниците после разказаха: „Чакахме на еди-кой си ъгъл, по-бавно още идват. Били най-малко 600-700 души, а може би и повече.“ В стеннограмите на властта се опитваха да ги омаловажат, казваха около 50 човека.

Площадът отначало е пуст, отрязан от милицията, която вече знае

В онези времена родителите защитаваха децата си от хлора с маски.

какво се подготвя. Пустотата обаче не плаши русенци.

„Правим крачка, спираме, още една, отново спираме. Бяхме като в опиянение,

само се погледнахме колежки, приятелки, повечето работещи в озеленяването. През пролетта на 1987-а изглеждахме много наивни, мислехме, като напишем нещо на плакатите за чист въздух и ще ни хванат. Хрумна ни да правим позиви, после решихме да застанем открито и да кажем какво искаме - разказва друга участничка в митинга. - Бях поканила над 30 познати семейства, от които само 6-7 дойдоха. В тези времена страхът беше голям. Ние в „Паркстрой“ работим на открито и припадаме от хлора.“

В деня на протеста партийният функционер Иван Андреев минава край протестиращите и прави опит да успокои хората. Другите първенци са заминали за Гюргево за разговори. Русенци

обаче не си тръгват.

„Ние ще ви дадем отговор“, опитва се да ги разгони Андреев. Една от жените обаче му казва: „В четвъртък всички отново ще бъдат тук!“

И понеже ръководството на града остава с впечатление, че в четвъртък отново ще има митинг, в сряда

працат основните организаторки извън града за семинар, за да не поведат пак хората на протест

Организаторите на демонстрацията отлично знаят, че от западните станции ще се чуе за митинга. Решили, еднакво облечени да рисуват с блажна боя по асфалта, да се разделят на 3 групи и да драскат, после да бягат. В крайна сметка избират демонстрация.

На 28 септември е само началото. Последват по-малки демонстрации - от мъжете в изчислителния център, от проектантската организация, от драгания флот. Стига се и до най-голямата демонстрация - на 10 февруари

1988-а.

Организаторки на първите протести са Цонка Букурова, Дора Бобева, Вяра Георгиева, Стефка Монова, Евгения Желева и Албена Велкова. Сформират група на приятелски и професионален принцип. Учредяват „Движение за самозащита на Русе“, което на 28 септември 1987 г. публично заявява своето съществуване.

Заснетите кадри от 10 февруари стават основа за филма „Дишай“

На площада се събират между 2 и 3000 души, а пред шествието вървят майки с детски колички. В демонстрацията се включва и Мария Варамезова. Тя е известен общественик и след време един от учредителите на „Екогласност“. По време на протестите става известна с острите писма, които изпраща до Тодор Живков и Михаил Горбачов. Заради цялостната ѝ обществена дейност, както и заради участието в „Екогласност“ тя е изключена като член на БКП. Репресират и семейството ѝ.

6-те смели жени - Цонка Букурова, Дора Бобева, Стефка Монова, Евгения Желева (посмъртно), Албена Велкова, Вяра Георгиева (посмъртно) и Мария Варамезова (посмъртно), да бъдат удостоени със званието „Почетен гражданин на Русе“ - това предлагат общинските съветници от групата на ВМРО и „Глас народен“ на общинския съвет в Русе.

В докладната записка те посочват, че тази година се навършват 30 г. от първите протестни демонстрации в България по време на комунистическия режим. Предложението ще бъде разгледано на сесия през октомври, като се очаква да бъде единодушно прието.